

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю відповідає ДСТУ ISO 9001:2015	Ф-19.09- 05.01/076.00.1/М /ОК8-2020
	Екземпляр № 1	Арк 24 / 1

ЗАТВЕРДЖЕНО

Вченою радою факультету
бізнесу та сфери обслуговування
(назва факультету)

_____ 2020 р.,
протокол № ____

Голова Вченої ради
_____ Галина ТАРАСЮК

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ

для проведення самостійної роботи
з навчальної дисципліни
«**БІРЖОВА ДІЯЛЬНІСТЬ**»

для здобувачів вищої освіти освітнього ступеня «магістр»
спеціальності 076 «Підприємництво, торгівля та біржова діяльність»
освітньо-професійна програма «Підприємництво, торгівля та біржова
діяльність»

факультет бізнесу та сфери обслуговування
(назва факультету)
кафедра менеджменту і підприємництва
(назва кафедри)

Схвалено на засіданні кафедри
менеджменту і підприємництва
(назва кафедри)

_____ 2020 р.,
протокол № ____

Завідувач кафедри
_____ Тетяна ОСТАПЧУК

Розробник: к.е.н., доцент кафедри менеджменту і підприємництва
Володимир Виговський

Житомир
2020 – 2021 н.р.

САМОСТІЙНА РОБОТА СТУДЕНТІВ

Тема 1. Суть біржі та її економічна природа.

Методичні вказівки.

В економічній літературі існують різні погляди на тлумачення сутності біржі. Необхідно вивчити визначення біржі як організації, як постійно-діючого ринку замінних цінностей, як організованого місця зустрічі попиту та пропозиції, визначити риси біржі, що відображають її економічну сутність. До основних функцій біржі відносяться: ціннісна функція, організація здійснення біржових торгів, інформаційна, спекулятивна, розробка біржових контрактів, біржовий арбітраж, хеджування. Необхідно охарактеризувати сутність кожної функції та зосередити увагу на розкритті ціннісної функції з характеристикою її двох аспектів: ціноутворення та цінопрогнозування, що відображають сутність біржі як регулятора ринку, місця встановлення реальної ціни та прогнозування цін на майбутнє. Види бірж відокремлюються за різними ознаками, основні серед яких: за видами біржових товарів, за принципом організації, за формою участі торговців у торгах, за роллю у світовій торгівлі, за сферою діяльності, за видами угод. Необхідно зосередити увагу на характеристиці кожного з видів бірж. Прообразами біржової торгівлі були караванна та ярмаркова торгівля, які володіли лише деякими ознаками сучасних бірж. Необхідно дослідити еволюцію біржової справи з метою виокремлення особливих рис біржі. Визначити місця та особливості утворення перших бірж, охарактеризувати риси та види біржових товарів. Зосередити увагу на тому, що торгівля на перших біржах відбувалася не лише товарами, але й цінними паперами держав, акціями Ост-Індійської та Вест-Індійської компаній. Виявити особливості становлення біржового ринку в Україні. Оцінити стан нормативно-правового забезпечення діяльності вітчизняних бірж. Розкрити особливості регулювання біржової діяльності в країнах Європи та США.

З метою розкриття сутності біржі та її економічної природи необхідно вивчити поняття та економічні категорії.

Основні поняття по темі: арбітраж, прогнозування, організований ринок, хеджування, ліквідність, реорганізація, актив, строковий ринок, брокер, ярмарок, біржовий товар, універсальна біржа, спеціалізована біржа.

Для більш глибокого дослідження сутності біржі, її функцій та ролі в економічній системі необхідно вивчити контрольні питання.

Контрольні питання:

1. Визначити основні ознаки «біржі».
2. Обґрунтувати які функції біржі є найбільш актуальними в умовах кризи.
3. Визначити спільні та відмінні риси біржової торгівлі, караванної торгівлі та ярмаркової торгівлі.
4. Визначте функції біржі як ринкового інституту.
5. Спрогнозувати і пояснити які біржі наберуть найбільшого розвитку в Україні через 5 років.
6. Проаналізувати і пояснити яка з функцій корелює з місією біржі.
7. Відокремити недоліки в еволюційному розвитку біржової торгівлі в Україні.

Вибірковим видом самостійної роботи за темою «Сутність біржі та її економічна природа» є написання рефератів.

Теми рефератів:

1. Світовий досвід регулювання біржової діяльності;
2. Особливості сучасної вітчизняної біржової справи.

З метою перевірки ступеню освоєння лекційного матеріалу та закріплення знань з навчальної дисципліни «Біржі і біржова діяльність» передбачено виконання наступних *тестових завдань*.

Тестові завдання для перевірки знань:

1. Які з перерахованих нормативно-правових документів регулюють підприємницьку діяльність товарних бірж в Україні:
  - a) „Про порядок забезпечення сільськогосподарських товаровиробників мінеральними добривами під урожай”;
  - b) „Про ліквідацію окремих комісій з питань АПК”;
  - c) „Про цінні папери та фондову біржу”;

- d) „Про оподаткування доходів від біржової діяльності”;
  - e) всі відповіді вірні.
2. До негативних аспектів функціонування бірж в Україні на початку 20 ст. відносять:
- a) відсутність інфраструктури;
  - b) відсутність ліцензування біржової діяльності;
  - c) висока інфляція;
  - d) підвищення рівня оподаткування біржової діяльності;
  - e) відсутність торгівлі стандартизованими контрактами.
3. Якими ознаками характеризується організований ринок:
- a) наявність організації, яка керує ринком;
  - b) реалізація власної вигоди учасниками торгівлі;
  - c) страхування цінних та курсових ризиків;
  - d) наявність специфічного біржового товару;
  - e) наявність правил торгівлі щодо укладання угод і розрахунків за ними;
  - f) регулювання з боку держави.
4. За формою участі торговців у торгах біржі поділяються на:
- a) товарні і товарно-сировинні;
  - b) аграрні, фондові, валютні;
  - c) відкриті та закриті;
  - d) публічні, приватні та змішані;
  - e) центральні, міжрегіональні, регіональні.
5. До компетенції Загальних зборів належить:
- a) затвердження організаційної структури управління біржею;
  - b) заслуховування та оцінка звітів Правління;
  - c) обирання складу виконавчого комітету або правління біржі;
  - d) прийом нових членів біржі;
  - e) прийом та звільнення персоналу біржі;
  - f) затвердження Статуту, правил біржової торгівлі, Кодексу честі біржовиків;
  - g) затвердження бюджету біржі та основних фінансових документів.

6. До компетенції контрольного комітету належить:
- a) здійснення нагляду за діловою активністю на біржі;
  - b) здійснення нагляду за величиною відкритої і закритої позиції;
  - c) здійснення нагляду за процесом поставки реального товару за біржовими контрактами;
  - d) здійснення нагляду за концентрацією біржових контрактів у руках окремих фірм;
  - e) всі відповіді вірні;
  - f) здійснення нагляду за виконанням кошторису біржі.
7. На якій біржі вперше було введено торгівлю за зразками і пробами товарів:
- a) Англійській;
  - b) Антверпенській;
  - c) Амстердамській;
  - d) Ліонській;
  - e) Лондонській королівській.
8. Вкажіть причини занепаду біржової торгівлі, які мали місце у 90-х роках:
- a) введення у дію курсу НЕПу;
  - b) більш високе оподаткування біржової діяльності від іншої комерційної діяльності;
  - c) висока інфляція;
  - d) реорганізація бірж у торгові компанії і торгові будинки;
  - e) падіння виробництва.
9. У чому полягає економічна сутність біржі:
- a) ринок замінних цінностей;
  - b) концентрація попиту та пропозиції в просторі та часі;
  - c) наявність правил торгівлі щодо укладання угод і розрахунків за ними;
  - d) цифровий вираз попиту та пропозиції;
  - e) розміщення товарів у просторі і часі;
  - f) встановлення об'єктивних цін та курсів.
10. До основних функцій біржового комітету належать:
- a) затвердження правил біржової торгівлі.

- b) обґрунтування розмірів пайових, комісійних та маржевих внесків;
- c) прийом та звільнення персоналу біржі;
- d) розпорядження майном бірж;
- e) затвердження кошторису біржі;
- f) прийом нових членів біржі.

Тема 2. Характеристика механізму діяльності біржі.

Методичні вказівки.

Біржова діяльність відрізняється особливими операціями та структурою учасників. Необхідно охарактеризувати основних учасників біржової торгівлі, дослідити їх роль на етапах біржового процесу. Біржа з точки зору організації характеризується наявністю організаційної структури, що включає управлінську складову, спеціалізовані відділи та комітети. Необхідно визначити функції управлінських органів біржі: загальні збори членів біржі, рада директорів, біржовий комітет, біржовий арбітраж котирувальна комісія. Необхідно охарактеризувати процедуру біржового торгу та розглянути його інфраструктуру. Біржові операції з конкретним активом укладаються в окремих операційних залах або одному залі, який розбивається на окремі спеціалізовані секції. Необхідно зосередити увагу на умовах торгівлі в операційному залі, охарактеризувати інформацію, що подається на інформаційному табло, особливостях ведення біржового торгу, послідовності дій учасників. Ведення рахунків клієнтів та звітність щодо виконання наказів є важливим етапом біржової торгівлі. Необхідно охарактеризувати види рахунків, особливості заповнення біржової документації. Перспективним способом ведення біржової торгівлі є електронна біржова торгівля. Необхідно розглянути особливості і системи електронних біржових торгів, порядок укладання біржових угод з характеристикою ведення рахунків клієнтів і формування звітності щодо виконання наказів клієнтів. Специфічною рисою ведення біржової торгівлі у біржовому залі є застосування жестів та сленгу професійних брокерів. Необхідно охарактеризувати систему підготовки кадрів біржової діяльності.

З метою деталізації та поглиблення характеристики механізму діяльності бірж необхідно вивчити поняття та економічні категорії.

Основні поняття по темі: брокерська контора, брокер, дилер, маклер, фахівець, відвідувач, біржовий збір, куртаж, операційний зал, «яма», торговельна секція, біржове місце, секція операційного залу, реєстраційне бюро, біржова сесія, простий аукціон, англійський аукціон, голландський аукціон, аукціон «втемну», подвійний аукціон, безперервний аукціон, онкольний аукціон, загальні збори біржі, розрахункова (клірингова) палата, котирувальний комітет, арбітражний комітет.

Для аналізу механізму функціонування бірж необхідно вивчити контрольні питання.

Контрольні питання:

1. Проаналізувати, чому в країнах з розвинутою ринковою економікою біржі, що є акціонерними товариствами, в основному функціонують як безприбуткові асоціації.
2. Визначити відмінні особливості біржових операцій.
3. Схематично зобразити типову організаційну структуру біржі.
4. Визначити відмінні риси між традиційним та біржовим аукціоном.
5. Навести декілька напрямів удосконалення біржового процесу.
6. Сформулювати основні принципи, якими має керуватися член біржі при здійсненні біржової діяльності.

Вибірковим видом самостійної роботи за темою «Механізм функціонування біржі» є *написання рефератів*

Теми рефератів:

1. Права та обов'язки членів біржі відповідно до українського законодавства.
2. Організація операційного залу.
3. Сучасний стан та перспективи електронних біржових торгів в Україні.

З метою перевірки ступеню освоєння лекційного матеріалу та закріплення знань з навчальної дисципліни «Біржі і біржова діяльність» передбачено виконання тестових завдань.

Тестові завдання для перевірки знань:

1. Спеціальне членство мають:

- a) юридичні особи, які купують торговельні інтереси;
- b) ті, що виконують обслуговування;
- c) юридичні особи, що діють через довіреність брокерів;
- d) ті, що торгують лише тими ф'ючерсними контрактами, які їх цікавлять;
- e) брокери, які мають більшість голосів на виконання спеціалізованих операцій.

2. До компетенції Загальних зборів належить:

- a) затвердження організаційної структури управління біржею;
- b) заслуховування та оцінка звітів Правління;
- c) обирання складу виконавчого комітету або правління біржі;
- d) прийом нових членів біржі;
- e) прийом та звільнення персоналу біржі;
- f) затвердження Статуту, правил біржової торгівлі, Кодексу честі біржовиків;
- g) затвердження бюджету біржі та основних фінансових документів.

3. Які позиції містить звіт при закритті позиції шляхом укладання оберненої угоди:

- a) вид ф'ючерсного контракту;
- b) кількість куплених та проданих контрактів;
- c) ціна;
- d) доходи або збитки від угоди;
- e) комісійні;
- f) місяць поставки.

4. До групи, що контролює біржову торгівлю, належать:

- a) оператори, які реєструють укладені у біржовій ямі угоди;
- b) представники державних органів;
- c) члени біржового комітету;
- d) співробітники підрозділів біржі;
- e) акредитовані представники преси.

5. До компетенції контрольного комітету належить:

- g) здійснення нагляду за діловою активністю на біржі;

- h) здійснення нагляду за величиною відкритої і закритої позиції;
- i) здійснення нагляду за процесом поставки реального товару за біржовими контрактами;
- j) здійснення нагляду за концентрацією біржових контрактів у руках окремих фірм;
- k) всі відповіді вірні;
- l) здійснення нагляду за виконанням кошторису біржі.

6. Другий розділ замовлення на товарообмінну операцію включає:

- a) умови розрахунку;
- b) описання товару, який представляється для обміну;
- c) строки поставки;
- d) умови поставки;
- e) пропорції для взаємообміну.

7. Оператор товарного пулу це:

- a) це незалежний агент, що веде справи з одним або кількома брокерськими домами;
- b) службовець, який приймає накази клієнтів;
- c) брокер-консультант, який збирає кошти клієнтів та управляє ними;
- d) особа, яка безпосередньо укладає ф'ючерсні угоди у торговій залі від імені інших учасників;
- e) особа, що приймає замовлення від клієнтів та веде ф'ючерсні рахунки клієнтів.

8. До структури Комісії з товарної і ф'ючерсної торгівлі входять:

- a) офіс виконавчого директора;
- b) відділ стратегічного аналізу;
- c) відділ порушень;
- d) відділ економічного аналізу;
- e) відділ торгівлі і ринків;
- f) відділ генерального радника;
- g) всі відповіді вірні.

9. Брокери у торговому залі не мають права:

- a) надавати інформацію про свою діяльність;
- b) надавати інформацію про діяльність біржі;
- c) розкривати зміст наказів;
- d) здійснювати угоди для себе;
- e) здійснювати угоду для себе, якщо має наказ клієнта.

10. До основних функцій біржового комітету належать:

- g) затвердження правил біржової торгівлі.
- h) обґрунтування розмірів пайових, комісійних та маржевих внесків;
- i) прийом та звільнення персоналу біржі;
- j) розпорядження майном бірж;
- k) затвердження кошторису біржі;
- l) прийом нових членів біржі.

11. До групи, яка організовує біржову торгівлю, належать:

- a) маклери, які ведуть торги;
- b) члени біржової ради;
- c) старший маклер;
- d) співробітники розрахункової палати;
- e) юристи, клерки, помічники брокерів.

12. У Сінгапурі ф'ючерсна біржова торгівля регулюється:

- a) міністерством фінансів;
- b) Комісією з ф'ючерсних товарних ринків;
- c) міністерством зовнішньої торгівлі і промисловості;
- d) міністерством сільського господарства;
- e) Радою по цінним паперам та інвестиціям.

13. Оберіть категорії членства, що не існують на біржах США:

- a) повні члени з правом участі в усіх торговельних секціях;
- b) асоційовані члени, які мають право торгівлі лише у конкретних торговельних секціях;
- c) місцеве членство;
- d) членство за інтересами.

14. Які моменти є основними у регулюванні діяльності брокерів у торговельній залі:

- a) брокеру забороняється об'єднувати накази за межами біржі;
- b) брокер не повинен проводити операції за власний рахунок;
- c) брокер не має права розкривати зміст наказів, які він має від клієнтів;
- d) брокер повинен розподіляти операції згідно правил біржі.

Змістовий модуль 2. Організаційні аспекти біржової справи

Тема 3. Теоретичні та практичні основи діяльності товарної біржі.

Методичні вказівки.

Товарна біржа є посередницьким інститутом, що перш за все має забезпечувати ефективний процес пошуку продавців та покупців реального товару. Необхідно охарактеризувати зміст поняття «товарні біржа» відповідно до законодавства України, сформулювати та охарактеризувати функції товарної біржі. Розкрити сутність товарної біржі через її основні види. Охарактеризувати принципи роботи товарної біржі. Угода яка завершує біржовий торг визначається як біржова угода, якій притаманні специфічні риси: гарантованість біржею, знеособленість, типовість. Необхідно охарактеризувати економічну природу біржової угоди товарній біржі. Біржові операції на товарній біржі передбачають здійснення процесів хеджування, спекуляції та купівлі-продажу реального товару. Необхідно надати характеристику порядку укладання й оформлення угод на товарній біржі. Зосередити увагу на цілях, учасниках та механізмі здійснення кожного виду біржових операцій на товарній біржі. Основною відмінністю біржової торгівлі є наявність біржового товару, головними ознаками якого є: стандартність, первинна обробка та серійність і масовість виробництва. Необхідно охарактеризувати та пояснити значення кожної ознаки товару як біржового. Товарні біржі в Україні не виконують функції регулятора товарного ринку, справедливого встановлення та прогнозування цін, характеризуються присутністю не біржових товарів у біржовому торзі. Необхідно проаналізувати основні етапи розвитку товарних

бірж в Україні, дослідити особливості функціонування Сумської агропромислової біржі.

З метою вивчення теоретичних та практичних основ діяльності товарної біржі необхідно вивчити поняття та економічні категорії

Основні поняття по темі: світова ціна, ціна продавця, ціна покупця, ситуація «backwardation», біржова угода, «спот», «форвард», стандартизація, варрант, спотовий контракт, форвардний контракт, спекуляція, базис, контанго, котирування, котирувальна ціна, премія.

Для більш глибокого дослідження основ функціонування товарних бірж необхідно вивчити контрольні питання.

Контрольні питання:

1. Сформулювати мету товарної біржі.
2. Вивчити і проаналізувати структуру і зміст Закону України «Про товарну біржу».
3. Проаналізувати схожість і відмінність між форвардними і ф'ючерсними угодами.
4. Визначити цілі учасників угод на товарній біржі.
5. Проаналізувати переваги і недоліки кожного з видів угод, що укладаються на товарній біржі, для брокера і клієнта.
6. Проаналізувати як в майбутньому будуть змінюватися вимоги до біржових товарів і чому.

Вибірковим видом самостійної роботи за темою «Товарна біржа» є *написання рефератів*

Теми рефератів:

1. Роль товарної біржі у формуванні цін.
2. Особливості функціонування Української аграрної біржі.

З метою перевірки ступеню освоєння лекційного матеріалу та закріплення знань з навчальної дисципліни «Біржі і біржова діяльність» передбачено виконання наступних *тестових завдань*.

Тестові завдання для перевірки знань:

1. Мотивами дій хеджера є:

- a) присутність на ринку готівкового товару;
- b) присутність на ринку депозитів;
- c) зацікавленість у зменшенні ризику;
- d) присутність на ринку ф'ючерсів.

2. Страйкова ціна це:

- a) ціна, яку покупець опціону сплачує його продавцю за своє право вибору;
- b) ціна біржі в день закриття контракту чи його виконання;
- c) ціна закриття відкритої позиції за контрактом чи котирувальною ціною біржі;
- d) ціна, за якою опціонний контракт надає право купити чи продати відповідний актив;
- e) котирувальна ціна даного ф'ючерсного контракту на поточний день;
- f) ціна купівлі ф'ючерсного контракту;
- g) ціна придбання ф'ючерсного контракту на біржовому ринку.

3. Вкажіть повне визначення поняття „спекулянт”:

- a) категорія учасників, якій хеджери передають ризик;
- b) торговець, що виконує накази клієнтів;
- c) діяч на біржі, який має на меті отримати прибуток від гри на різниці в цінах;
- d) свій варіант.

4. Знайдіть визначення спільного рахунку:

- a) рішення про операції з рахунком приймає власник рахунку;
- b) для прийняття рішення щодо використання коштів рахунку потрібно мати документ, підписаний керівництвом підприємства;
- c) розпоряджається рахунком організації менеджер, що має документ, підтверджуючий це право;
- d) за цим рахунком право його ведення надається третій особі;
- e) за цим рахунком потрібно пред'являти підтверджуючі документи про ведення аналогічних операцій на реальних ринках;
- f) немає правильної відповіді.

5. Оператор товарного пулу це:

- f) це незалежний агент, що веде справи з одним або кількома брокерськими домами;
- g) службовець, який приймає накази клієнтів;
- h) брокер-консультант, який збирає кошти клієнтів та управляє ними;
- i) особа, яка безпосередньо укладає ф'ючерсні угоди у торговій залі від імені інших учасників;
- j) особа, що приймає замовлення від клієнтів та веде ф'ючерсні рахунки клієнтів.

6. Угода, що передбачає сплату одним контрагентом іншому обумовленої суми грошової застави на момент укладення біржового контракту, як гарантії виконання своїх зобов'язань, це:

- a) угода з умовним продажем;
- b) угода із заставою;
- c) угода із заставою на продаж;
- d) угода з умовною покупкою;
- e) угода із заставою на покупку;
- f) угоди з кредитом.

Тема 4. Ф'ючерсна та опціонна біржова торгівля: теоретичні аспекти.

Методичні вказівки.

Необхідність застосування механізмів страхування ризиків діяльності на ринках реальних товарів спричинила розвиток ф'ючерсних бірж. Необхідно визначити сутність ф'ючерсної біржової торгівлі, виокремити її специфічні риси у порівнянні з угодами на ринку реального товару. Охарактеризувати основні елементи ф'ючерсної біржової торгівлі. Основним об'єктом ф'ючерсної торгівлі є ф'ючерсний контракт. Необхідно зосередити увагу на порядку укладання та роботі із ф'ючерсним контрактом, виокремити особливості виконання угод за ф'ючерсними контрактами. Охарактеризувати порядок розрахунків у ф'ючерсній торгівлі. Ф'ючерсний контракт стандартизованим біржовим договором. Необхідно визначити основні показники та переваги

стандартизації для біржової торгівлі. Визначити та охарактеризувати відмінні риси ф'ючерсного контракту. В основу ціни ф'ючерсного контракту, як і будь-якого товару, покладена вартість. Необхідно охарактеризувати постійні та змінні фактори, що впливають на вартість ф'ючерсного контракту. Одним з мотивів участі у біржовій торгівлі є страхування ризиків зміни ціни на реальний актив. Необхідно визначити поняття «хеджування» на ф'ючерсному ринку, охарактеризувати операції хеджування на ф'ючерсному ринку та види спекулятивних стратегій, розглянути види ризиків, що виникають при укладанні біржових угод, та підходи до їхньої оцінки. Визначити та охарактеризувати види «хеджування». Одним з основних інструментів ф'ючерсної біржі є опціон. Необхідно надати визначення біржового опціону, охарактеризувати його основні риси та види. Визначити переваги опціону.

З метою дослідження особливостей функціонування ф'ючерсних бірж, теоретичних та практичних аспектів ф'ючерсної та опціонної торгівлі необхідно *вивчити поняття та економічні категорії.*

Основні поняття по темі: ф'ючерсна торгівля, ф'ючерсний контракт, біржова позиція, офсетна угода, тривалість позиції, «нотис», базисний сорт, первісна маржа, надзвичайна маржа, леверидж, ф'ючерсна ціна, хеджування, короткий хедж, довгий хедж, «бики», «ведмеді», одноденний спекулянт, позиційний спекулянт, скалпер, спред, спредер, теорія «протилежної думки».

Для більш глибокого дослідження ф'ючерсної та опціонної торгівлі необхідно вивчити наступні *контрольні питання:*

Контрольні питання:

1. Проаналізувати основні ознаки ф'ючерсної торгівлі.
2. Визначити переваги ф'ючерсних угод.
3. Визначити переваги ф'ючерсної торгівлі від торгівлі на ринку реального товару.
4. Здійсніть порівняльну характеристику ф'ючерсних та опціонних угод.
5. Визначити і пояснити причини недостатнього розвитку операцій хеджування в Україні.

Вибірковим видом самостійної роботи за темою «Ф'ючерсна біржа» є *написання рефератів*

Теми рефератів:

1. Регулювання ф'ючерсної торгівлі в США.
2. Ф'ючерси як один із методів управління ціновим ризиком.

З метою перевірки ступеню освоєння лекційного матеріалу та закріплення знань з навчальної дисципліни «Біржі і біржова діяльність» передбачено виконання наступних *тестових завдань*.

Тестові завдання для перевірки знань:

1. До компетенції ф'ючерсних комісійних торговців не відносяться:
  - a) укладення попередньої домовленості про угоду;
  - b) забезпечення своєї фінансової стабільності;
  - c) запобігання маніпулюванню цінами;
  - d) забезпечення захисту клієнта.
2. Яку інформацію містить документ, що підтверджує ведення рахунків:
  - a) вид ф'ючерсного контракту;
  - b) кількість куплених та проданих контрактів;
  - c) купівля або продаж;
  - d) біржа;
  - e) комісійні;
  - f) місяць поставки;
  - g) ціна.
3. Оберіть відмінності торгівлі на ф'ючерсній біржі у порівнянні з торгівлею на біржі реального товару:
  - a) біржовий характер, тобто це біржовий договір, розроблений на даній біржі і який обертається тільки на ній;
  - b) в основному непрямий зв'язок з ринком реального товару через хеджування;
  - c) повна уніфікація всіх умов контрактів, крім ціни і терміну постачання;
  - d) різке прискорення процесу укладання угоди;
  - e) збільшення кількості угод, що укладаються

f) знеособленість угод.

4. До структури Комісії з товарної і ф'ючерсної торгівлі входять:

h) офіс виконавчого директора;

i) відділ стратегічного аналізу;

j) відділ порушень;

k) відділ економічного аналізу;

l) відділ торгівлі і ринків;

m) відділ генерального радника;

n) всі відповіді вірні.

5. Які норми регулювання застосовуються по відношенню до ф'ючерсних комісійних торговців:

a) ф'ючерсні комісійні торговці, що ведуть операції за власний рахунок мають контролювати щоб накази клієнтів передавалися на ринг до їх власних наказів, якщо це однакові контракти;

b) ф'ючерсні комісійні торговці не повинні попередньо домовлятися про угоду;

c) ф'ючерсні комісійні торговці не мають права розкривати зміст наказів, які отримують від клієнтів;

d) ф'ючерсні комісійні торговці не повинні свідомо виступати протилежною стороною наказів клієнтів.

6. Відмінними рисами ф'ючерсного контракту є:

a) переважно фіктивний характер угод;

b) стандартизація за всіма параметрами, крім умови платежу;

c) повна гарантія з боку біржі виконання всіх зобов'язань, передбачених ф'ючерсним контрактом;

d) спрощення розрахунків по угодах;

e) здійснення торгівлі в спрощеній формі шляхом посилання на типовий контракт;

f) наявність особливого механізму дострокового припинення зобов'язань за контрактом будь-якої зі сторін.

7. Спекулянти, які після купівлі або продажу за контрактом певний час утримують свої позиції, це:

- a) крупні спекулянти;
- b) спекулянти з довгою позицією;
- c) дрібні спекулянти;
- d) позиційні спекулянти;
- e) одноденні спекулянти;
- f) скалпери.

Тема 5. Основи функціонування фондової біржі.

Методичні вказівки.

Основною складовою фінансової системи є фондовий ринок. Зосередити увагу треба на визначенні сутності поняття фондовий ринок, на розкритті змісту його функцій (загально ринкові та специфічні), розглянути види фондового ринку. Необхідно дослідити діяльність основних учасників фондового ринку, визначити місце фондової біржі у структурі фінансової системи. Сутність фондової біржі необхідно розкрити через характеристику поняття «фондова біржа», що подається у Законі України «Про цінні папери та фондовий ринок», основних правил функціонування фондової біржі, її призначення. До основних функцій фондової біржі, зміст яких необхідно розкрити, відносяться: мобілізація і концентрація тимчасово вільних грошових капіталів та нагромаджень через реалізацію цінних паперів; кредитування та фінансування держави та інших господарських організацій через купівлю їх цінних паперів; встановлення ринкової вартості (біржового курсу) цінних паперів; забезпечення високого рівня ліквідності вкладень у цінні папери. В Україні фондові біржі є основними організаторами біржового ринку, де відбувається купівля-продаж цінних паперів. Необхідно розглянути особливості функціонування первинного та вторинного ринку цінних паперів, біржового та позабіржового ринку. Розглянути, виокремити недоліки регулювання діяльності основних інститутів фондового ринку в Україні, в т.ч. основних фондових бірж. Розглянути основні функції суб'єктів фондового ринку. Правове регулювання фондового ринку України полягає у впорядкуванні взаємодії та захисті

інтересів його учасників шляхом встановлення певних правил, критеріїв і стандартів стосовно відносин з приводу цінних паперів. Необхідно розглянути види та систему органів правового регулювання фондового ринку. Види та організація угод на фондовому ринку відбувається за певними правилами та характеризується специфічними рисами. Необхідно зосередити увагу на основних умовах здійснення угод на фондовому ринку, охарактеризувати основних учасників фондової угоди, подати класифікацію та охарактеризувати види угод на фондовому ринку. Основним біржовим товаром фондової біржі є цінні папери. Необхідно визначити сутність та види цінних паперів як біржового товару, охарактеризувати види угод на фондовій біржі. Особливу увагу слід зосередити на характеристиці основних етапів здійснення угоди на фондовому ринку, характеристиці етапу клірингових розрахунків. З метою допуску цінних паперів до котирування на фондовій біржі необхідно здійснити процедуру лістингу (допуску до торгівлі). Необхідно охарактеризувати основні вимоги до процедури лістингу. Порівняти вітчизняні умови з умовами провідних фондових бірж зарубіжних країн. Розглянути процедуру лістингу та де лістингу. Розкрити особливості розвитку вітчизняного ринку цінних паперів. Одним з інструментів економічного прогнозування та аналізу є дослідження фондових індексів. Необхідно розглянути механізм клірингу на фондовій біржі, види та організація угод на фондовому ринку, охарактеризувати етапи здійснення угод на фондовому ринку, процедуру проведення лістингу на українських біржах. Необхідно дослідити особливості становлення ринку цінних паперів в Україні.

З метою розкриття основ функціонування фондової біржі необхідно *вивчити поняття та економічні категорії*.

Основні поняття по темі: фондовий ринок, фондова біржа, цінні папери, фондовий дериватив, курс акцій, лаж (або ажю), дизажію, фондові індекси, касові операції, термінові угоди, опціон «call», опціон «put», стелажні угоди, «стелажні точки», пролонгаційна угода, кліринг, довга позиція, коротка позиція, закрита позиція, депозитарій.

Для більш глибокого дослідження сутності фондової біржі, її функцій та ролі на фондовому ринку необхідно вивчити наступні *контрольні питання*:

Контрольні питання:

1. Проаналізувати, чи відповідають цінні папери вимогам, що висуваються до біржових товарів.
2. Проаналізувати механізм впливу котирування цінних паперів на кон'юнктуру фінансового ринку.
3. Навести власні критерії допуску підприємств до торгівлі на фондових біржах.

Вибірковим видом самостійної роботи за темою «Фондова біржа» є *написання рефератів*

Теми рефератів:

1. Біржові кризи та їх вплив на фондовий ринок.
2. Законодавче регулювання діяльності фондового ринку в Україні.
3. Позабіржовий ринок цінних паперів в Україні (на прикладі ПФТС).

З метою перевірки ступеню освоєння лекційного матеріалу та закріплення знань з навчальної дисципліни «Біржі і біржова діяльність» передбачено виконання наступних *тестових завдань*.

Тестові завдання для перевірки знань:

1. На якій біржі стали вперше здійснювати операції з цінними паперами:
  - a) Амстердамська;
  - b) Ліонська;
  - c) Антверпенська;
  - d) Лондонська.
2. До загальноринкових функцій фондового ринку належать:
  - a) комерційна;
  - b) накопичувальна;
  - c) страхування;
  - d) цінова функція;
  - e) інформаційна функція;
  - f) перерозподільна.

3. До основних функцій клірингу належать:

- a) забезпечення реєстрації угод;
- b) встановлення ринкової вартості цінних паперів;
- c) залік взаємних зобов'язань і платежів учасників фондових угод;
- d) мобілізація і концентрація тимчасово вільних грошових капіталів;
- e) реалізація цінних паперів;
- f) проведення грошових розрахунків.

4. Делістинг може мати місце за умови:

- a) припинення торгів на одну сесію і більше;
- b) порушення компанією угоди про лістинг;
- c) відстрочки початку торгів;
- d) при злитті компанії-емітента з іншою фірмою;
- e) не подання компанією-емітентом щорічного звіту у вказані строки.

Тема 6. Валютна біржа: основні принципи функціонування.

Методичні вказівки.

Валютна біржа є важливою складовою валютного ринку. Необхідно розглянути поняття валютного ринку, його сутність, функції та значення валютної біржі як складової фінансової системи. Особливості валютної біржі проявляються через функції, що вона виконує: акумулюванні попиту і пропозиції на валютні ресурси; встановленні єдиного ринкового курсу гривні безготівкових операцій банків; забезпеченні додаткових гарантій при здійсненні валютних операцій; організації торгів і укладенні угод з купівлі і продажу іноземної валюти з учасниками торгів; організації і проведенні розрахунків в іноземній валюті та в гривні; визначенні поточного курсу іноземних валют до гривні; зборі й аналізі інформації про процеси, що відбуваються на валютному ринку. Необхідно розкрити зміст функцій валютної біржі, охарактеризувати права її членів. Валютна біржа як організація представлена організаційною структурою. Необхідно визначити функції органів управління та внутрішнього контролю валютної біржі: загальні збори акціонерів; біржовий комітет (спостережна рада); рада директорів; арбітражний комітет, ревізійна комісія. З метою характеристики валютних біржових

операцій необхідно визначити особливості валюти як біржового товару. Охарактеризувати види валютних операцій на біржі та учасників біржових торгів. Охарактеризувати основні види валютних операцій, зокрема: касові або готівкові (операції "спот"), строкові (форвардні операції), операції "своп", арбітражні. Розглянути механізм укладення угод з валютою, охарактеризувати порядок укладання валютних угод на біржі. Основними методами аналізу, що застосовуються учасниками валютної біржі з метою оцінки та прогнозування є фундаментальний та технічний аналіз. Необхідно розкрити сутність технічного та фундаментального аналізу. До основних складових фундаментального аналізу відносяться: зміни ВВП, зміни інфляції, стан платіжного балансу, стан торгового балансу країни, рівень інвестицій, стан валютного курсу, прогнози макроекономічного розвитку, основні фондові індекси, інфляційні очікування, рівень виробництва, рівень експорту, рівень імпорту. Необхідно охарактеризувати вплив кожного з факторів фундаментального аналізу та пояснити механізм застосування їх оцінки у біржовій торгівлі. Розкриття сутності технічного аналізу починається з характеристики ліній тренда та його видів, характеристики графіків та їх видів. Необхідно охарактеризувати загальні економічні індикатор, особливості будови основних ліній тренду. **Розглянути** основні трендові індикатори, індикатори каналу, індикатори направленості, індикатори обсягу. Дослідити особливості аналізу на основі теорії хвиль Еліота та чисел Фібоначчі. Охарактеризувати основні принципи застосування осциляторів.

З метою розкриття сутності валютної біржі, її економічної природи та місця на валютному ринку необхідно *вивчити поняття та економічні категорії*.

Основні поняття по темі: валютний ринок, пряме котирування, зворотне котирування, крос-курс, «люб'язність» банку, репорт, ажіо, депорт, дизажіо, своп, фіксинг,

Для більш глибокого дослідження сутності валютної біржі, її функцій та ролі в економічній системі необхідно вивчити наступні *контрольні питання*:

Контрольні питання:

1. Охарактеризувати ризики валютного ринку, ризики кредитоспроможності та обмінного курсу.
2. Запропонувати фондовий індекс для України, з процедурою його розрахунку, використовуючи приклад відомих Вам зарубіжних індексів.
3. Проаналізувати і пояснити якими інструментами фундаментального аналізу може користуватися вітчизняний трейдер в сучасній економічній ситуації.
4. Проаналізувати і пояснити якими елементами технічного аналізу може користуватися вітчизняний трейдер в сучасній економічній ситуації.
5. Назвати перспективні напрями в діяльності валютної біржі в Україні.
6. Проаналізувати сучасну ситуацію на валютному ринку України з позиції наявності спекулятивних тенденцій.

Вибірковим видом самостійної роботи за темою «Валютна біржа» є *написання рефератів*

Теми рефератів:

1. Система позабіржового валютного ринку.
2. Розвиток валютної біржі в Україні (на прикладі УМВБ).
3. Перспективи розвитку позабіржового ринку в Україні.